

**Оріховська Н. В.**

*Ленінський районний суду м. Харкова, Україна*

## **ГЕНДЕРНИЙ ПОРТРЕТ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ ТА АПАРАТІВ СУДІВ В МІСТАХ УКРАЇНИ**

Судова гілка влади відіграє унікальну роль в демократичному розвитку держави, є гарантом стабільності суспільних відносин. Досягнення гендерного паритету як у самій судовій системі, так і в процесі її реформування зробить судову систему України репрезентативною та легітимною. З урахуванням курсу України на європейську інтеграцію досягнення гендерної рівності саме в цій сфері потребує першочергової уваги. Представництво жінок у суддівській професії дає змогу говорити про їхню залученість до процесу прийняття важливих рішень щодо вирішення спорів, захисту порушених прав, покарання винних у вчиненні правопорушень чи злочинів тощо.

Тривалий час, юридична професія вважалася винятково чоловічим видом діяльності, однак останнім часом тенденція змінюється. Професія судді за визначенням вимагає від особи вміння приймати рішення, що впливають не лише на долі конкретних людей, а й на державу та суспільство в цілому.

До національної системи гендерної статистики не входять показники, що дають змогу оцінювати становище жінок і чоловіків у судовій системі. Експертами вже робились спроби провести гендерний аналіз суддівського корпусу – штату професійних суддів – громадян України, які відповідно до Конституції та законів України призначені чи обрані судьями і займають штатні суддівські посади в судах нашої держави. Так, Т. Фулей провела у січні – лютому 2015 р. дослідження, скориставшись офіційним веб-порталом «Судова влада України», де розміщена інформація зі списками суддів усіх судів загальної юрисдикції [1, с. 41–47].

У даному дослідженні для складання гендерного портрету суддівського корпусу також використані дані, розміщені на офіційному веб-сайті «Судова влада», що містять інформацію станом на січень 2018 року щодо суддів та керівництва суду – голів суду, керівників апарату суду та їх заступників [2].

У ході дослідження проаналізовано за гендерною ознакою статистичні дані судів міст західних (Львівської, Волинської, Чернівецької,

Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської, Закарпатської) та східних (Харківської, Дніпропетровської, Донецької, Луганської) областей України. Було виявлено співвідношення жінок і чоловіків у 85 районних у містах, 48 міських та 30 міськрайонних судах.

Проведене дослідження засвідчило наявність достатньо високого представництва жінок-суддів, яке складає 57,26% усіх суддів. Водночас статистичні дані виявляють гендерні диспропорції у складі суддівського корпусу та апаратів судів. Так, жінки представляють більшість суддівського корпусу загальних місцевих судів у містах східного регіону України – Дніпрі, Запоріжжі, Маріуполі, Кривому Розі, Луганську та Харкові, у середньому складаючи 62,33% суддів. У містах західного регіону України кількість жінок значно менша – у середньому 42,12% суддів. Найменша кількість жінок – лише (33,33%) – у судах м. Тернопіль [2].

У деяких районних судах міст Дніпра (в Індустріальному, Красногвардійському та Бабушкінському), Кривого Рогу (у Саксаганському), Львова (у Галицькому) та в місцевих судах (Івано-Франківському і Рівненському) маємо гендерний паритет (48-50%) [2].

Водночас у місцевих судах міст (районних у містах, міських та міськрайонних) західного та східного регіону України є суди, в яких працюють судді лише однієї статі (чоловічої або жіночої). Таке співвідношення пояснюється тим, що це переважно суди з малою кількістю суддів. Однак є суди, які не можна вважати «віддаленими» чи «неукомплектованими», де спостерігаються суттєві гендерні диспропорції. Такі випадки мають місце в деяких судах Харкова, Дніпра, Запоріжжя, а саме: Комінтернівському та Червонозаводському районних судах м. Харкова, Кіровському районному суді м. Дніпропетровська, Шевченківському районному суді м. Запоріжжя та ін.

Важливим є питання щодо гендерного складу адміністративних посад у судах. Незважаючи на те, що кількість суддів-жінок (57,26%) у місцевих судах міст перевищує кількість суддів-чоловіків, у середньому по Україні відсоток жінок, які очолюють загальні місцеві суди, становить 30%. Із 163 районних у містах, міських та міськрайонних судів жінки очолюють 49 [2].

Помітна також нерівномірність у складі голів судів районних у містах, міських та міськрайонних судів у регіональному розрізі:

- у містах західного регіону України жінки очолюють 8 судів із 31,

що складає в середньому 25,80%.

- у містах східного регіону України цей показник вище: жінки очолюють 41 суд із 106, що становить 38,67% [2].

Важливим також є питання забезпечення гендерного балансу в складі апаратів судів. Деякі експерти зазначають, що однією з причин гендерного дисбалансу в суддівському корпусі та фемінізації професії є те, що значна частина суддів приходить із апарату суду, а більшість працівників апарату – жінки. Так, дослідження, проведене в Україні компанією GFK Ukraine в лютому-березні 2016 року за підтримки Проекту USAID «Справедливе правосуддя» засвідчило аналогічну ситуацію. Так, значна частина суддів приходить із апарату суду: 42,3% суддів до заняття суддівської посади працювали в апараті суду (в т.ч. помічниками суддів – 29,2%). Серед жінок подібний досвід спостерігався в 1,5 рази частіше, ніж серед чоловіків (відповідно, 52,5% проти 33,6%) [3, с. 6].

Статистичні дані свідчать, що має місце гендерний дисбаланс в апаратах судів, у тому числі на керівних посадах. Наприклад, у районних судах м. Харкова середня величина частки жінок в апаратах судів складає 84,5 %. Як наслідок, низькою є частка чоловіків на керівних посадах апаратів судів (керівників та заступників керівників). У середньому відсоток жінок-керівників апаратів у містах обох регіонів складає 84,49% [2]. Загальна кількість жінок-керівників апаратів районних судів значно перевищує чоловіків – майже у 3,5 рази.

Отже, лише у незначній кількості районних судів міст і міських судів західних і східних областей України існує гендерний паритет у суддівському корпусі. Суддівський корпус у загальних місцевих судах міст України у більшості має жіноче обличчя. Водночас жінок-керівників у містах України набагато менше, ніж чоловіків. Разом із тим, 30% загальних місцевих судів обох регіонів очолюють жінки, що свідчить про досить непогані перспективи у напрямку досягнення гендерного паритету.

Незбалансоване представництво за ознакою статі в судовій структурі суперечить принципам демократії, відображеним у Конституції та Законах України, перешкоджає виконанню міжнародних зобов'язань, взятих на себе нашою державою. Це, в свою чергу, знижує довіру до інституту судової влади.

Відсутність гендерної судової статистики та дієвих механізмів забезпечення гендерного паритету у судовій системі робить цю проблему невидимою та сприяє подальшій гендерній розбалансованості судової

структури. Використання гендерної статистики можливе для проведення позитивних дій, спрямованих на підтримку в певних ситуаціях жінок або чоловіків із метою досягнення гендерного балансу.

### **Література**

1. Фулей Т. І. Гендерний склад суддівського корпусу України / Т. І. Фулей // Вісник Верховного суду України. – 2015. – № 4 (176). – С. 41–47.

3. Судова влада України [Електронний ресурс] : Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <https://court.gov.ua>.

4. Національне опитування суддів щодо реформування судової системи та виконання Законів України: «Про відновлення довіри до судової влади», «Про очищення влади», «Про забезпечення права на справедливий суд» [Електронний ресурс] / [ред. О. Сердюк, М. Огай]. – Проект USAID «Справедливе правосуддя». – Київ, 2016.